

Národný projekt

Podpora Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže (CIPC) I

1. 2. 2015 - 30. 11. 2015

Kód ITMS : 27120130723

Kód ITMS : 27130230024

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia

PRIESTOR NA VAŠU PRÍLEŽITOSŤ

Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, Špitálska 8, 814 99 Bratislava

www.esf.gov.sk

www.employment.gov.sk

www.cipc.sk

MITAX Consulting s.r.o.

*Realizácia rešerše britského systému common law v
oblasti sociálneho postavenia migrantov a ich detí a
rodinného práva*

Štúdia vypracovaná pre

Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže

Bratislava, júl 2015

1. Občianskoprávne aspekty medzinárodných únosov detí - haagsky dohovor z 25. októbra 1980

1.1 Úvod

Haagsky dohovor z roku 1980 týkajúci sa únosov detí (ďalej len ako „dohovor“ alebo „haagsky dohovor“) je bez pochyb základným kameňom medzinárodného kodifikovaného rodinného práva. Dohovor vznikol na základe širokého medzinárodného konsenzu. Oficiálne bol prijatý jednohlasným súhlasom všetkých štátov prítomných na plenárnej schôdzi 14. zasadnutia Haagskej konferencie. Jednomyselnosť tohto rozhodnutia podčiarkla naliehavú potrebu obmedziť únosy detí rodinnými príslušníkmi, ktorých počet rýchlo rástol a proti ktorým v tom čase neexistovali možnosti účinnej medzinárodnoprávnej nápravy. Dohovor je doplnený o neoceniteľný komentár profesora Perez-Vera, z ktorého súdy pri posudzovaní náležitého uplatňovania dohovoru dodnes často citujú.

1.2 Ciele dohovoru

Hlavným cieľom dohovoru je zabezpečiť urýchlený návrat dieťaťa do štátu jeho obvyklého pobytu. Na správne porozumenie dohovoru je v prvom rade potrebné si uvedomiť, že predstavuje okamžitý prostriedok nápravy, ktorého účelom je zabezpečiť urýchlený návrat dieťaťa do štátu, v ktorého právomoci je rozhodovať o všetkých sporných otázkach, pričom najlepší záujem dieťaťa musí byť na prvom mieste. Ide teda o okamžite vykonávateľný prostriedok, ktorého úspech závisí od pohotového výkonu administratívnych funkcií zo strany ústredných orgánov, pohotového výkonu súdnych funkcií zo strany justičných orgánov a pohotového uplatňovania postupov, ktoré sú iniciované na základe prijatia rozhodnutia o nariadení návratu.

Sekundárnym cieľom dohovoru je zabezpečiť dodržiavanie práv styku rodiča s dieťaťom, ak uplatňovanie týchto práv zahŕňa cezhraničný pohyb dieťaťa alebo rodiča.

1.3. Najlepší záujem dieťaťa

Hoci sa v preambule dohovoru uvádza, že vo všetkých veciach týkajúcich sa opatrovníctva detí majú ich záujmy prvoradú dôležitosť, najväčším nedorozumením pri výklade ustanovení dohovoru by bolo domnievať sa, že žiadosť o skrátené konanie o nariadení návratu sa rovnako riadi tým istým pravidlom nadradenosti. Súdly všeobecne uznávajú, že účel a ciele dohovoru sú v súlade so záujmami dieťaťa v tom, že sledujú ich všeobecný záujem. Je to jednoducho pochopiteľné, vzhľadom na skutočnosť, že premiestnenie dieťaťa z jeho prirodzeného rodinného prostredia a od priateľov je formou zneužívania detí s prirážajúcimi okolnosťami. V ostatných rokoch bolo uplatňovanie dohovoru napadnuté rodičom, ktorý pred Európskym súdom pre ľudské práva (ESLP) namietal, že udelenie, ako aj zamietnutie rozhodnutia o nariadení návratu predstavuje porušenie práv na rodinný život podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Hoci judikatúra štrasburského súdu nie je konzistentná a bola vystavená silnej akademickej kritike, prinajmenšom v prípade posledného rozsudku (X proti Lotyšsku) súd zaujal stanovisko, ktoré podporuje uplatňovanie ustanovení haagskeho dohovoru.

1.4 Mechanizmus dohovoru

Mechanizmus fungovania dohovoru je obdivuhodne jednoduchý. Osoba, ktorá žiada o návrat dieťaťa, musí preukázať, že jeho premiestnenie alebo zadržanie bolo neoprávnené v zmysle článku 3 dohovoru, t.j., v rozpore s opatrovníckymi právami podľa právneho poriadku štátu obvyklého pobytu dieťaťa, pod podmienkou, že tieto opatrovnícke práva boli vykonávané v čase jeho premiestnenia alebo zadržania. Ak žiadateľ splní podmienky podľa článku 3 a žiadosť o nariadenie návratu predloží do dvanástich mesiacov, článok 12 dohovoru ukladá povinnosť vydať rozhodnutie o nariadení návratu. Povinnosť nariadiť návrat dieťaťa je absolútna, pokiaľ únosca uspokojivo nepreukáže existenciu niektorej z výnimiek, na základe ktorých sa záväzná povinnosť súdu mení na jeho diskrečnú právomoc.

1.5 Výnimky

Samotný článok 12 ustanovuje výnimku, v zmysle ktorej je povinnosť nariadiť návrat dieťaťa kvalifikovaná: „okrem prípadu, že sa preukáže, že dieťa sa už zžilo s novým prostredím.“ Takáto výnimočná situácia by nemala nikdy nastať, pokiaľ ústredné orgány a súdy konajú s pohotovosťou, ktorá sa od nich vyžaduje v súlade s osvedčenými postupmi.

Preto, ak chceme nájsť definíciu výnimiek, musíme sa v zásade obrátiť na článok 13. Článok 13 písm. a) pridáva ďalšiu výnimku z pravidla automatického návratu, ak súd zistí, že osoba, ktorá žiada o návrat „súhlasila, či následne sa zmierila s premiestnením alebo zadržaním.“ Táto výnimka sa uplatňuje relatívne zriedkavo. Ak však dôjde k jej uplatneniu, zvyčajne je potrebné podrobnejšie súdne preskúmanie - pravdepodobne vrátane ústneho vypočutia - obsahu a účelu komunikácie medzi rodičmi pred premiestnením dieťaťa v prípade súhlasu, resp. po premiestnení dieťaťa v prípade následného zmierenia sa s jeho premiestnením.

Únoscovia sa najčastejšie dovolávajú výnimky podľa článku 13 písm. b). Súd nemusí striktno dodržiavať povinnosť nariadiť návrat dieťaťa, ak rodič únosca preukáže, že „existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie.“ Táto výnimka sa neuplatňuje konzistentne, aj napriek relatívne jasnému signálu, ktorý vyslali sudcovia medzinárodného spoločenstva.

Tvorcovia politik sú znepokojení frekvenciou, s akou niektoré štáty povoľujú uplatnenie výnimky podľa článku 13 písm. b). Z uvedeného dôvodu šiesta osobitná komisia (*Sixth Special Commission*) prijala odporúčanie na vytvorenie expertnej skupiny na vypracovanie správy o uplatňovaní predmetného ustanovenia. Práca expertnej skupiny výrazne pokročila, ale na jej závery sa ešte stále čaká.

Aj ďalšiu výnimku, ktorá sa v ostatných rokoch často uplatňuje v spojení s výnimkou podľa článku 13 písm. b), možno nájsť v tom istom článku. Táto výnimka zmierňuje povinnosť súdu nariadiť návrat dieťaťa, ak „dieťa nesúhlasí s

návratom, a ak dosiahlo vek a stupeň vospelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory.“ Zvýšenú početnosť uplatňovania tejto výnimky možno vysvetliť celkovým posilňovaním hnutia na ochranu práv dieťaťa, ktoré má silnejúcu podporu nielen v rámci Dohovoru OSN o právach dieťaťa z roku 1989, ale aj vzhľadom na postupne prevládajúci názor verejnosti, že deti nie sú „nevoľníkmi“ svojich rodičov, ale samostatnými a autonómnymi bytosťami.

Článok 20 poskytuje ďalšiu výnimku zo striktného uplatňovania povinnosti nariadiť návrat dieťaťa, „ak by to nepripúšťali základné princípy ochrany ľudských práv a základných slobôd dožiadaného štátu.“ V podstate ide o výhradu verejného poriadku. Avšak pri preberaní dohovoru do nášho vnútroštátneho právneho poriadku Veľká Británia vylúčila článok 20 z dôvodu, že v podstate žiadnym spôsobom nerozširuje ustanovenia článku 13, ktoré by sa pri náležitom zohľadnení kritérií uvedených v článku 20 aj tak v každom prípade uplatnili. Tento článok sa vo významnejšej miere nepoužíva ani mimo Veľkej Británie. V zásade možno konštatovať, že snahy o uplatnenie tohto článku sú len zriedka úspešné.

1.6 Rôzne

Dohovor sa týka len detí mladších ako 16 rokov. Ide o prezieravé ustanovenie. Vynucovať rozhodnutie o nariadení návratu je dosť ťažké už v prípade vyspelých 14 ročných detí, ktoré takýto návrat odmietajú. Maloletí vo veku nad 16 rokov majú už toľko osobnej autonómie, že podanie žiadosti o nariadenie návratu v mene jedného rodiča by bolo absurdné.

Opatrovnícke práva nie sú vyhradené len pre rodičov; opatrovnícke práva môže vykonávať aj inštitúcia, napr. súd, pred ktorým sa riadne začalo konanie vo veci týkajúcej sa dieťaťa.

Opatrovnícke práva, ktoré vykonáva inštitúcia alebo osoba iná ako rodič, sa všeobecne označujú ako neúplné opatrovnícke práva. Pri vymedzení hraníc takýchto neúplných opatrovníckych práv bolo zo strany súdnych orgánov potrebné uplatniť istú mieru vynaliezavosti; medzi 93 štátmi, ktoré sú v súčasnosti

zmluvnými stranami dohovoru, jednoznačne neexistuje jednotný prístup k tejto otázke.

1.7 Dohovor a nariadenie Brusel II bis

Rokovania o nariadení Brusel II bis rozdelili Európu na dva tábory; prvý v plnom rozsahu presadzuje uplatňovanie dohovoru, druhý uprednostňuje uplatňovanie samostatného a nezávislého európskeho mechanizmu. Tento rozpor sa podarilo vyriešiť na základe kompromisu, s ktorým prišlo Dánsko, hoci nie je týmto nariadením viazané. Kompromisné riešenie je vyjadrené v článku 11 nariadenia, ktorý v podstate funguje ako protokol k dohovoru, ktorý sa musí uplatňovať pri únosoch detí medzi členskými štátmi Európskej únie. Jeden z nasledujúcich článkov nariadenia doslovne ustanovuje, že nariadenie má vo vzťahoch medzi členskými štátmi EÚ prednosť pred dohovorom.

Tento protokol sa v praxi nepochybne osvedčil. Požiadavka, aby malo dieťa možnosť vyjadriť sa v konaní, predstavuje predvídavý krok vo vzťahu k posilňujúcej sa autonómii detí. Požiadavka, aby bolo prvostupňové konanie ukončené do 42 dní od podania žiadosti, vyjadruje potrebu urýchleného konania zo strany súdnych orgánov. Obmedzenie rozhodnutí o udelení výnimky na základe článku 13 písm. b) dohovoru v prípade, ak sa nepreukáže, že v žiadajúcom štáte sa vykonali náležité opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate, slúži ako poistka proti priskorému zmierneniu povinnosti súdu nariadiť jeho návrat.

1.8 Úloha Stáleho byra

Haagska konferencia a jej Stále byro v rámci svojich dostupných možností pôsobia veľmi efektívne v prospech uplatňovania dohovoru. Haagska konferencia v štvorročných intervaloch zvoláva zasadnutia osobitnej komisie, na ktorých majú zmluvné štáty a ďalšie zainteresované subjekty možnosť diskutovať o fungovaní dohovoru a predkladať odporúčania týkajúce sa uplatňovania osvedčených postupov a ďalšej práce Stáleho byra. Tieto odporúčania sú následne predložené členským štátom Haagskej konferencie na výročnom zasadnutí rady pre všeobecné záležitosti

General Affairs Committee. Po druhé, Stále byro vydalo sériu užitočných príručiek osvedčených postupov v rôznych oblastiach vrátane styku rodiča s dieťaťom, vykonávania rozsudkov a mediácie. Po tretie, Stále byro zostavuje a vydáva dvojročný súdny informačný bulletin. Po štvrté, Stále byro vytvorilo a prevádzkuje webovú stránku INCADAT, na ktorej sú sprístupnené relevantné rozhodnutia najvyšších súdov zmluvných štátov dohovoru. Po piate, Stále byro poskytuje pravidelné poradenstvo a školenia, ktoré zmluvným štátom pomáhajú pri fungovaní príslušných systémov, či už administratívnych, alebo súdnych. Po šieste, Stále byro iniciovalo vytvorenie haagskej justičnej siete a neustále podporuje jej ďalší rozvoj a pôsobí ako jej sekretariát.

1.9 Európska súdna sieť

Od prijatia nariadenia Brusel II bis zohráva Európska súdna sieť dôležitú úlohu pri presadzovaní uplatňovania dohovoru v štátoch Európskej únie. Napriek určitej počiatkovej diplomatickej nevšimavosti zo strany predstaviteľov Európskej únie obidve inštitúcie v súčasnosti pracujú vo vzájomnej zhode. Obidve inštitúcie v januári 2012 spoločne zorganizovali konferenciu *Brussels Conference* a spolupracujú pri príprave právnych predpisov na vykonávanie rozhodnutí o vyživovacej povinnosti na európskej a medzinárodnej úrovni. Potom, ako Európska únia úspešne prijala nariadenie o dedičstve (nariadenie č. 650/2012), existuje možnosť koordinovať pôsobenie oboch inštitúcií na zabezpečenie paralelného dohovoru na medzinárodné presadzovanie dedičských pravidiel.

Európska súdna sieť (ESS) zároveň pomáha členským štátom EÚ pri menovaní sudcov, pričom pravidelné zasadnutia ESS umožňujú sudcom zapojeným do siete stretávať sa a spolupracovať na regionálnej úrovni, čo by inak nebolo možné. Samozrejme, samotné nariadenie ukladá ústredným orgánom, aby pravidelne zasadali - najmenej raz ročne. Takéto stretnutia opäť predstavujú významný príspevok ku koordinácii pôsobenia ústredných orgánov a riešeniu jednotlivých zložitých prípadov.

1.10 Úloha ústredného orgánu

Úspešné uplatňovanie dohovoru na medzinárodnej úrovni vo veľkej miere závisí od efektívnosti a odhodlania určených ústredných orgánov. Výhoda, ktorá z tohto vyplýva pre rodiča, ktorého dieťa bolo unesené, je očividná, napriek tomu by som ju rád zdôraznil. Dotknutý rodič musí len kontaktovať ústredný orgán v domovskom štáte so žiadosťou, aby zabezpečil začatie a dokončenie skráteného konania o urýchlenný návrat dieťaťa, vo väčšine prípadov bez vynaloženia nákladov a bez potreby ďalšieho usmerňovania a dohľadu. Na zabezpečenie pohotového konania v tejto prvej administratívnej fáze je nanajvýš dôležité, aby ústredný orgán disponoval skúsenými pracovníkmi, ktorí síce nemusia mať právnické vzdelanie, ale ktorí dokážu rýchlo a účinne komunikovať a spolupracovať s príslušným zodpovedným pracovníkom v štáte, do ktorého bolo dieťa premiestnené. Skúsenosti a odbornosť sú nevyhnutným predpokladom, ktorý možno dosiahnuť len zabezpečením kontinuity pôsobenia zodpovedných pracovníkov. Ústredný orgán s vysokou fluktuáciou zamestnancov môže len ťažko dosahovať požadované štandardy.

1.11. Súdny

Medzinárodné skúsenosti dokazujú, že pohotovosť v konaní a vysokú úroveň odbornosti je ťažké dosiahnuť, pokiaľ nie je právomoc rozhodovať o žiadostiach podľa dohovoru obmedzená len na určitý počet vybratých vyšších súdov. Len tak možno zabezpečiť, aby mal sudca, ktorý vo veci rozhoduje, dostatočné skúsenosti a odborné znalosti na to, aby dokázal náležite manažovať konanie predchádzajúce vydaniu rozsudku, ktorý by nemal byť len východiskom k úspešnému odvolaciemu konaniu. Pre potreby zabezpečenia týchto vysokých požadovaných štandardov je sudca oprávnený zúčastniť sa úvodného školenia, ako aj pravidelných odborných konferencií a vzdelávacích seminárov. Justičné štandardy sú v tejto oblasti ďalej podporované existenciou Medzinárodnej haagskej siete sudcov. Hlavnou úlohou siete je podporovať a napomáhať priamu komunikáciu a spoluprácu zodpovedných justičných orgánov pri riešení individuálnych cezhraničných prípadov. Dôležitou

úlohou sudcu zapojeného do siete je pôsobiť ako vedúca autorita a zabezpečovať spätnú väzbu vo vzťahu k zodpovednému justičnému odborníkovi v jeho domovskom štáte. Táto sieť sudcov svojou pôsobnosťou a činnosťou dopĺňa pôsobnosť a činnosť príslušného ústredného orgánu. Vznik a rozvoj haagskej siete sudcov je jedným z najvýznamnejších príspevkov k fungovaniu dohovoru v jeho histórii. Vzhľadom na svoju novosť vyvolal tento koncept v justičných a akademických kruhoch vlnu pochybností týkajúcich sa jeho legitimacy, svoju legitimitu však má v uzneseniach rastúcej sily ako nástupca osobitných komisií. Okrem toho Stále byro koordinovalo činnosť expertnej skupiny, ktorá vypracovala usmernenia týkajúce sa práce sudcov justičnej haagskej siete. Tieto usmernenia rozptýlili pochybnosti a obavy týkajúce sa jej úlohy a fungovania.

1.12. Dohovor o ochrane dieťaťa z roku 1996

Rád by som zdôraznil význam dohovoru z roku 1996. Tento dohovor bol vypracovaný s cieľom odstrániť nedostatky dohovoru z roku 1980, najmä jeho článku 21, ktorý poskytuje len malú oporu opustenému rodičovi, ktorého žiadosť o nariadenie návratu nebola úspešná, alebo ktorý sa domnieva, že z niektorého z množstva dôvodov by nebolo rozumné návrat dieťaťa požadovať. Ako minimum je potrebné, aby takýto rodič získal jednoznačné rozhodnutie upravujúce cezhraničný styk s dieťaťom, pri ktorom existuje záruka jeho cezhraničnej vykonateľnosti. Dohovor z roku 1996 má v súčasnosti 41 zmluvných štátov a v zmysle rozhodnutia Európskej únie ho uplatňujú všetky členské štáty EÚ okrem Talianska, ktoré v tejto súvislosti nesplnilo svoje záväzky. Ide o poľutovaniahodnú situáciu, ktorá však, dúfajme, bude čoskoro napravená. Ustanovenia dohovoru z roku 1996 boli dôsledne zohľadnené pri príprave nariadenia Brusel II bis. Keďže ide o celosvetovo uplatňovaný dohovor, predstavuje prirodzený doplnok k nariadeniu Brusel II bis. Počet štátov, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, sa rapídne zvýšil prístupím členských štátov Európskej únie a nemám najmenšie pochybnosti, že ďalšie rýchle rozširovanie jeho uplatňovania na nás ešte stále čaká.

Z politického hľadiska nemá veľký zmysel neuplatňovať obidva dohovory paralelne.

1.13. Záver

Význam dohovoru je nepochybne nepopierateľný. Predstavuje totiž základný kameň medzinárodného rodinného práva. Jeho autori si pravdepodobne ani nedokázali predstaviť jeho fenomenálnu silu, trvanie a praktické výhody. Aj 30 rokov od svojho vzniku ostáva stále živým a životne dôležitým nástrojom. Za 30 rokov svojej existencie priniesol svetovému spoločenstvu prospech, ktorý nemožno vyčíslit'. Spomeňme si na právne a zákonné vákuum, ktoré existovali pred jeho prijatím, keď jednoducho neexistovali medzinárodné prostriedky nápravy na zabezpečenie návratu uneseného dieťaťa. Rozhodnutia prijaté v štáte, z ktorého bolo dieťa unesené, boli nevykonateľné a nevykonateľné v štáte, do ktorého bolo unesené. Súdne orgány v štáte, do ktorého bolo dieťa unesené, boli buď bezmocné, alebo neboli ochotné nariadiť jeho návrat. Počet zmluvných štátov dohovoru z roku 1980 sa z desaťročia na desaťročie zvyšoval a tento postupný nárast pokračuje s nezmenšenou silou.

1. 14. Články 55 a 56 nariadenia Brusel II bis

Uvedené články sa nachádzajú v kapitole IV, ktorá nesie názov „Spolupráca medzi ústrednými orgánmi vo veciach rodičovských práv a povinností“. Ústredné orgány, na ktoré názov odkazuje, musia byť určené „na pomoc pri uplatňovaní tohto nariadenia“. Členské štáty na tento účel v praxi využili ústredné orgány, ktoré boli vytvorené už skôr pre potreby uplatňovania dohovoru z roku 1980.

Nariadenie by som charakterizoval ako dokument, ktorý v zásade ustanovuje pravidlá uznávania a výkonu súdnej právomoci v oblasti medzinárodného práva súkromného. Na ilustráciu, ustanovenia o postúpení prejednávanej veci uvedené v článku 15 sa dlho považovali za uplatniteľné len na cezhraničné súkromnoprávne spory. Takmer vôbec sa nevzťahujú na právo verejné, nepochybne preto, lebo opatrenia na ochranu detí boli v zásade považované za vnútroštátnu problematiku jednotlivých členských štátov, zvyčajne bez akýkoľvek cezhraničných presahov. Z uvedeného dôvodu sú cezhraničné aspekty upravené len v článkoch 55 a 56. Povinnosti podľa článku 55 sú definované čo najvšeobecnejšie

a najzrozumiteľnejšie. Voľne zhrnuté, článok 55 prikazuje ústredným orgánom robiť všetko, čo je pre uplatňovanie fungovanie nariadenia potrebné. Práve články 55 a 56 sú podľa všeobecnej zhody členských štátov v rámci prebiehajúcej revízie nariadenia hlavnými kandidátmi na prepracovanie a zlepšenie. Napríklad, rád by som videl novelu článku 55, ktorá by ústredným orgánom ukladala povinnosť splniť si svoje administratívne povinnosti do 42 dňoch od doručenia žiadosti o návrat uneseného dieťaťa. Išlo by o podobnú povinnosť, akú v súvislosti so súdnym konaním ustanovuje článok 11 ods. 3.

Základný rámec článku 56 je dostatočne jednoduchý a plní jasnú funkciu. Napríklad, ak súdy v Anglicku a Walese prijmú rozhodnutie o starostlivosti o dieťa spolu s plánom dlhodobej pestúnskej starostlivosti (v Anglicku býva inštitucionálna starostlivosť ustanovená len zriedka), tak už len z dôvodu tzv. princípu „comity“ je potrebné o tom informovať a zapojiť do konania príslušný orgán štátu, v ktorom má zahraničná pestúnska rodina obvyklý pobyt.

Jednoznačným nedostatkom tohto príliš stručného ustanovenia je, že sa vôbec nezaobrá plánmi starostlivosti v prípade adopcie, pričom adopcie sú v Anglicku podstatne bežnejšie než umiestnenie dieťaťa do inštitucionálnej starostlivosti.

Tento nedostatok je ľahko pochopiteľný vzhľadom na fakt, že adopcie detí bez súhlasu biologických rodičov sú možné len podľa anglického a írskeho právneho poriadku (a prípadne chorvátskeho).

Podľa môjho názoru si preto článok 56, a nariadenie ako také, vyžaduje revíziu, ktorá by upravovala bežné diskrečné rozhodnutia o umiestnení dieťaťa na adopciu. Plnohodnotná spolupráca zmluvných štátov by potrebovala oveľa širšiu paletu všetkých možností, ak dieťa, o ktorom prebieha konanie pred súdom, je štátnym príslušníkom iného členského štátu. Potom, či už súd zvažuje dlhodobú pestúnsku starostlivosť, alebo adopciu, by sa pre každý z týchto prípadov malo preskúmať čo najviac možností, ktoré sú dostupné v jurisdikcii štátu, ktorého je dieťa štátnym príslušníkom, ako aj dostupných možností jeho umiestnenia v rodine s rovnakou štátnou príslušnosťou.

1. 15. Revízia nariadenia Brusel II bis

Dovoľte mi teraz zamerať sa na potrebu revízie bruselského nariadenia, predovšetkým mi ale dovoľte pokúsiť sa rozobrať podania predložené Veľkou Britániou, ktoré sa týkajú podrobnej revízie jeho najdôležitejších ustanovení.

Podľa môjho názoru je revízia potrebná už z dôvodu, že nariadenie samotné hovorí o potrebe preskúmania svojho fungovania v roku 2012, teda po siedmich rokoch od začatia jeho uplatňovania. To, že Komisia doposiaľ nezverejnila svoje návrhy na revíziu ani po širokej odbornej diskusii a rozsiahlych konzultáciách s členskými štátmi, len poukazuje na byrokratickú ťažkopádnosť, ktorá zväzuje rozšírenú Európsku úniu. Uvedené zdržanie však nepovažujem za príliš významné. Nariadenie sa do veľkej miery ukázalo ako výborne skonštruovaný dokument, jeho revízia si pravdepodobne nevyžiada viac ako jemné doladenie a lepšie posilnenie postupu, ktorý zabezpečí, aby boli všetky revízie dôkladne zvážené a získali všeobecnú podporu.

Nemám v úmysle venovať sa podrobnejšie všetkým krokom, ktoré už boli v tejto súvislosti prijaté. ESS sa na tomto procese očividne úzko podieľala a dokázala, že je pre Komisiu užitočným a prínosným partnerom do diskusie. Počas svojho predsedníctva zorganizovalo Taliansko v Ríme medzinárodnú konferenciu na vysokej úrovni, na ktorej mohli odborníci prediskutovať reformnú agendu. Na konferencii bolo predložených množstvo písomných návrhov, ale ja mám v úmysle podrobnejšie zhrnúť len návrhy predložené Veľkou Britániou, presnejšie orgánmi a organizáciami z Anglicka a Walesu.

Jednotlivé návrhy pochádzajú z rôznych zdrojov. Najväčšiu váhu má podanie predložené britskou vládou, ktorému sa budem venovať podrobnejšie. Ďalšie návrhy predložili zastupiteľské združenia, predovšetkým organizácia *Family Law Bar Association and Resolution* (združenie právnikov, ktorí sa špecializujú na oblasť rodinného práva). Svoje návrhy predložili aj jednotlivci alebo ich voľné združenia, napríklad skupina advokátov špecializujúcich sa na rodinné právo či podobne zameraná právnická firma. Aj keď v ich prípade nepochybujem o úprimnosti

a dôležitosti ich návrhov, sekundárnym cieľom je demonštrovať ich profesionalizmus a odbornosť. Silnou stránkou návrhov predložených Veľkou Britániou je, že v podstate nevykazujú príliš veľké názorové rozdiely či konflikty. Veľmi všeobecne povedané, nariadenie má obdiv a podporu komentátorov a nimi navrhované zmeny sú formulované buď len ako odporúčania, resp. veľmi nenásilne.

Stanovisko Veľkej Británie k verejnej diskusii EÚ o fungovaní nariadenia a k správe Komisie o jeho uplatňovaní je vyjadrené len na siedmich stranách, ktoré majú spolu tridsaťdva odsekov. Takúto umiernenú stručnosť považujem za obzvlášť pôsobivú.

Oblasť, v ktorej Veľká Británia prejavuje asi najväčší zápal, je reforma ustanovení týkajúcich sa právomocí v manželských veciach. Najväčším nedostatkom nariadenia je podľa Veľkej Británie skutočnosť, že oprávnené (kvalifikované) dôvody na určenie súdnej právomoci, ktorých je pomerne dosť, nie sú usporiadané podľa ich dôležitosti. Jednoducho neexistuje žiadna prioritizácia dôvodov, z čoho vyplýva, že v prípadoch, keď existujú rôzne dôvody na určenie súdnej právomoci, sa výber súdu s právomocou rozhodovať v danej veci riadi len dátumom začiatku konania.

V zmysle pravidla, ktoré je prítlačivé vo svojej jednoduchosti, sa primárne uplatňuje právomoc súdu, pred ktorým bolo konanie začaté. Na základe skôr neoverených dôkazov než štatistický údajov je Veľká Británia presvedčená, že prevládajúce uplatňovanie prekážky začatej veci vedie k predčasnému predkladaniu prípadov na súdne rozhodnutie s cieľom zabezpečiť uplatňovanie právomoci prvého zvoleného súdu a tým znemožňuje preskúmanie dostupných možností urovnania sporu zmierom a znižuje šance na jeho vyriešenie prostredníctvom mediácie. Veľká Británia vidí v rozličných dôvodoch na určenie súdnej právomoci jednoznačnú hierarchiu a zároveň by podporila rozšírenie už existujúcich dôvodov o umožnenie uplatňovania autonómie vôle strán, podmienenej existenciou primeraných opatrení proti jej zneužitiu, a uznanie dôležitosti súdnej právomoci, ku ktorej majú strany najbližšiu väzbu. Okrem toho by Veľká Británia rada videla zavedenie podobného mechanizmu na postúpenie prejednávanej veci inému súdu, aký je v zmysle článku 15 k dispozícii v konaniach o rodičovských právach a povinnostiach. Nemôžem sa vyhnúť dojmu, že ak by boli tieto revízie

prijaté, výsledok by sa približoval k tradícii anglo-amerického právneho systému *common law* určovať súdnu právomoc v duchu zásady *forum conveniens*. Preto sa domnievam, že tieto podnety, ktoré môžu byť veľmi príťažlivé pre právnikov z anglo-amerického právneho prostredia, pravdepodobne nezískajú širšiu podporu európskeho spoločenstva.

V oblasti rodičovských práv a povinností Veľká Británia vo všeobecnosti podporuje existujúce pravidlá. Zlaté pravidlo, podľa ktorého sa všeobecná právomoc v zmysle článku 8 určuje podľa miesta obvyklého pobytu, funguje dobre a Veľká Británia celkovo podporuje aj ustanovenia článku 11, ktorých cieľom je posilniť uplatňovanie haagskeho dohovoru z roku 1980 medzi členskými štátmi EÚ. V súvislosti s predmetným článkom Veľká Británia osobitne oceňuje požiadavku, aby konanie o návrate dieťaťa bolo skutočne skrátené a ukončené do 42 dní od jeho začatia.

Veľká Británia nepredložila návrhy k článku 12 ods. 3 z dôvodu stále prebiehajúceho konania pred Európskym súdnym dvorom v súvislosti s konaním pred londýnskym odvolacím súdom vo veci E proti B. Rovnako sa Veľká Británia domnieva, že nie je potrebné zavádzať jednotné a vyčerpávajúce pravidlá týkajúce sa zostatkovej právomoci. Článok 14 s odkazom na právo príslušného členského štátu je dostačujúci a primeraný.

Duch anglo-amerického práva je rovnako badateľný aj v silnej podpore britskej vlády v prospech mechanizmu postúpenia prejednávanej veci podľa článku 15, ktorý považuje za veľmi hodnotný. Operatívne by riešenie postúpenia prejednávanej veci malo ostať otázkou vnútroštátnej legislatívy každého členského štátu.

V rámci všeobecných návrhov k určovaniu súdnej právomoci Veľká Británia navrhuje prípadné zapracovanie ustanovení, ktoré by členským štátom EÚ umožnili odmietnuť právomoc súdov štátov mimo EÚ, a to najmä v prípadoch týkajúcich sa rodičovských práv a povinností.

V oblasti uznávania a výkonu právomoci Veľká Británia zdôrazňuje, že právo

dospelej osoby na styk s dieťaťom musí podliehať bezpečnostným zárukám. Prvoradým záujmom zákona musí byť dieťa, nie rodičovské práva a povinnosti. Veľká Británia nie je naklonená ani plošnému zrušeniu EXEKVATÚRU.

Pokiaľ ide o článok 23, poistky v ňom obsiahnuté sú dôležité a nemal by existovať žiadny spoločný minimálny štandard, pretože rozhodnutia vo veciach rodičovských práv a povinností sa väčšinou prijímajú v rámci vnútroštátneho konania a medzinárodné pravidlá pre vypočutie dieťaťa by predstavovali neodôvodnené rozšírenie ich platnosti a neprimeraný zásah do vnútroštátneho právneho poriadku.

Všeobecnejšie povedané, ustanovenia o osvedčení podľa článkov 39-48 sa považujú za účinné a cenné. Veľká Británia je na základe existujúcich skúseností presvedčená, že spolupráca medzi ústrednými orgánmi podľa článku 53 a nasledujúcich funguje veľmi dobre. Ustanovenia článku 53 o mediácii, ako aj samotnej smernice o mediácii, majú oporu v osvedčených postupoch používaných v práci ESS. V tejto oblasti nie sú potrebné žiadne dodatočné ustanovenia. Veľká Británia má pochybnosti, či by zavedenie lehôt na poskytnutie odpovede na žiadosti podľa článku 55 malo zmysel.

Článok 56 má, samozrejme, osobitný význam pre tieto kapitoly: je to vlastne základné východisko mojich úvah. Vzhľadom na citlivosť diplomatickej komunikácie a kritiku, ktorej Veľká Británia čelila a čelí, nie je prekvapením, že z návrhu týkajúceho sa článku 56 možno vycítiť do istej miery obranný postoj. Británia kladie dôraz na usmernenie vydané ministerstvom školstva pre príslušné miestne orgány sociálnoprávnej ochrany detí a trvá na jeho efektívnom uplatňovaní. Preto Veľká Británia odmieta akúkoľvek zmenu, teda trvá na tom, že politiky a postupy uplatňované v rámci britského vnútroštátneho právneho poriadku sú vecou rozhodnutia zodpovedných štátnych a miestnych orgánov. Neexistuje dôvod na to, aby orgány EÚ zasahovali do rozhodovania národných orgánov sociálnoprávnej ochrany detí. Veľká Británia preto zastáva názor, že prípadná budúca diskusia o zmenách v postupoch podľa článku 56 by sa mala obmedziť len na zlepšenie ich účinnosti bez podstatných zmien v aktuálnom usporiadaní, ktoré Británia považuje za primerané a dostatočné.

Už som spomínal obranný postoj badateľný v britskom podaní týkajúcom sa článku 56, ktorý ma privádza k záveru, že väčšia flexibilita a citlivosť v postupoch na ochranu detí, ktoré sa dotýkajú cudzích štátnych príslušníkov, sa musí dosiahnuť justičnou politikou a justičnými usmerneniami.

Veľká Británia považuje vzájomné prepojenie medzi nariadením EÚ a haagskymi dohovormi o únosoch a ochrane detí za uspokojivé.

Keďže som sa stanoviskom Veľkej Británie už zaoberal podrobnejšie, nebudem sa venovať návrhom jednotlivcov, či už odborníkov z praxe, alebo akademikov, a právnických firiem alebo ich združení, ktoré sa nesú vo všeobecne podpornom duchu. Chcel by som však poukázať na hĺbku a kvalitu návrhu podaného združením *Family Law Bar Association and Resolution* (ďalej len „združenie“). Tento návrh je v podstate zhodný s podaním Veľkej Británie, preto sa budem zaoberať len novými skutočnosťami.

V súvislosti s článkom 11 združenie poukazuje na všeobecne rozšírené pochybnosti týkajúce sa účinnosti ods. 6 až 8 tohto článku. Tieto pochybnosti si zaslúžia pozornosť, preto je dobré, že sa nimi združenie vo svojom stanovisku zaoberá.

V poznámke k článku 15 združenie zdôrazňuje význam priamej komunikácie medzi sudcami súdov, ktoré zvažujú postúpenie prejednávanej veci podľa článku 15. Združenie v tejto súvislosti vyzdvihuje prínos príručky Haagskej konferencie, týkajúcej sa komunikácie medzi sudcami a jej všeobecných zásad.

Pre moju hlavnú tému sú osobitne dôležité dve stanoviská obsiahnuté v podaní združenia. Nachádzajú sa v odsekoch 29 a 30 predmetného podania. V odseku 29 sa združenie pýta: „Domnievate sa, že spolupráca ústredných orgánov s miestnymi orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí funguje v cezhraničných prípadoch tak, ako by mala na zabezpečenie bezproblémového uplatňovania nariadenia?“

Odpoveď je neúprosne záporná. Je preto nevyhnutné zaviesť štandardy, ktorými sa rozličné miestne orgány budú musieť riadiť.

Podobne sa združenie pýta aj v odseku 30 svojho podania: „Je na zlepšenie riešenia cezhraničných prípadov potrebné posilniť spoluprácu medzi ústredným orgánom a miestnymi orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí?“

V tomto prípade je odpoveď jednoznačne pozitívna, pretože skúsenosti z cezhraničných prípadov ďaleko presahujú skúsenosti mnohých jednotlivých zainteresovaných strán.

V prípade súvisiacej otázky, či pravidlá nariadenia, ktoré upravujú umiestnenie dieťaťa v inom členskom štáte EÚ, fungujú uspokojivo, je združenie opäť pesimistické. Združenie v tejto veci uvádza: „Aj tu by bolo žiaduce, aby existovala nejaká základná príručka pre získavanie informácií z každého právneho poriadku o tom, ako by takéto cezhraničné umiestnenie dieťaťa mohlo fungovať ako predmet práva. Zo všeobecného hľadiska existujú problémy s priedahmi pri výmene informácií medzi jednotlivými právnymi poriadkami. Je potrebné zaviesť prísne pravidlá týkajúce sa informovania zahraničných orgánov, ak je predmetom príslušného konania umiestnenie dieťaťa do zahraničia, resp. ak sa konanie týka cudzieho štátneho príslušníka. Rovnako aj zahraničné štáty, ktoré ponúkajú takéto umiestnenie, musia byť schopné preukázať, ako to zapadne do platného právneho rámca.“

Doposiaľ som preskúmal len podania, ktoré už boli predložené. Tento proces však stále pokračuje. Výbor pre medzinárodné rodinné právo, ktorý vedie moja nástupkyňa, *Lady Justice* Jill Margaret Black, zvolal na 9. júna zasadanie, na ktorom sa má prerokovať, dohodnúť a vypracovať medzirezortné podanie ako odpoveď na konzultácie. Pod pojmom medzirezortné mám na mysli skutočnosť, že na splnenie tejto úlohy sa podujali predstavitelia príslušných vládnych ministerstiev, špecialisti spomedzi sudcov, advokátov a právnikov, zástupcovia ICACU a CFCAS, ako aj ďalších zastupiteľských združení a individuálni odborníci. Na zasadnutí z 9. júna bol dosiahnutý všeobecný konsenzus, ale náročná úloha, ktorou je dať tomuto konsenzu ucelenú písomnú podobu, nebude splnená skôr ako po 13. júli. Keď bude tento dôležitý dokument k dispozícii, pridám ho do prílohy 1 tejto kapitoly.

2. Cezhraničná ochrana detí v Európskej únii

2.1 Úvod

Cieľom tejto práce je preskúmať vývoj legislatívy na ochranu detí. Zaoberám sa v nej uplatňovaním vnútroštátnych právnych predpisov Anglicka a Walesu (ďalej len ako „anglický právny poriadok“) vo vzťahu k britským štátnym príslušníkom a štátnym príslušníkom ostatných európskych štátov, ktorí podliehajú anglickému právnemu poriadku. V práci sa nezaobieram deťmi bez štátnej príslušnosti ani deťmi, ktoré sú štátnymi príslušníkmi štátov, ktoré nie sú členmi Európskej únie.

2.2 História

Anglické zákony v oblasti ochrany detí sa dlho uberali dvomi cestami: inherentnou súdnou právomocou a zákonnou súdnou právomocou. Inherentnú súdnu právomoc môžeme nájsť v zákone o opatrovníctve súdu: dieťa je opatrovancom sudcu, pretože sudca koná v mene panovníka, ktorý je považovaný za *parens patriae*. V tomto zmysle patrí súdna právomoc senátu *High Court Bench*, ktorý je v službách Koruny.

V 19. storočí sa rozvíjala krajne patriarchálna spoločnosť, voči ktorej sa koncom storočia vymedzilo silnejšie hnutie za ženské práva. Až do roku 1882 zákon ženám neumožňoval vlastniť majetok. Dovtedy platilo, že ak sa muž mohol oženiť s dedičkou, jej majetok sa okamžite stával majetkom manžela. Záonné ustanovenia o opatrovníctve súdu teda rodine umožňovali dožadovať sa ochrany dieťaťa/mladistvého mladšieho ako 21 rokov pred manželstvom, s ktorým rodina nesúhlasila. Prípadné zneužívanie dieťaťa v rodinne nebolo predmetom vyšetrovania a ochrany, pretože „hlava rodiny“ (*pater familia*) mala absolútnu moc vo veci spravovania a rozhodovania o rodinných záležitostiach.

Pre deti z nemajetných rodín žijúcich v biede a chudobe, ktoré boli často vyhladované a zneužívané, existovali len chudobince a zákony o ochrane chudobných, tzv. *poor laws*.

V 20. storočí došlo k zásadnému posunu, keď začala vznikať zákonná legislatíva a spoločenská štruktúra, ktorú chránilo súdne opatrovníctvo, sa v reakcii na prvú a neskôr druhú svetovú vojnu začala rozpadat'. Tieto legislatívne úpravy však boli nekonzistentné a nesystémové až do prijatia zákona o deťoch (*Children Act*) v roku 1989, ktorý už predstavoval ucelený a koherentný zákonník.

Pred érou technológií (mám tým na mysli dobu veľkokapacitných lietadiel, mobilných telefónov a internetu) bola sociálnoprávna ochrana detí vzhľadom na statickosť spoločnosti relatívne priamočiara. Ľudia sa rodili, žili a umierali na tom istom mieste a v tej istej komunite. Letné prázdniny predstavovali výlet autobusom alebo vlakom k moru, pričom v Anglicku nie je žiadne miesto vzdialené od mora viac ako 50 míľ. Dochádzalo k migračným vlnám, vyvolaných najmä prenasledovaním židov v Rusku a neskôr v celej Európe, keď sa nacistická ideológia začala šíriť starým kontinentom ako nespútaný lesný požiar. Okrem toho, počas prvej, a ešte výraznejšie počas druhej svetovej vojny sa anglickí muži a ženy dostali do užšieho kontaktu s okolitým svetom (teda štátmi mimo Veľkej Británie), keď sa konflikty medzi imperiálnymi mocnosťami rozšírili takmer to do všetkých kútov sveta. Spoločnosť si však aj napriek tomu stále zachovávala svoj statický charakter a vyšetovanie zneužívania detí a ich ochrana ostávali i naďalej v podstate okrajovou záležitosťou.

Táto spoločenská statickosť sa v ére technológií vytratila. Bežní ľudia začali cestovať po svete na dovolenky, zo zvedavosti, v snahe nájsť si prácu či životnú lásku. Brali si so sebou deti, alebo deti pri svojich cestách splodili. Z týchto spoločenských zmien nakoniec vyvstala potreba vzniku medzinárodného rodinného práva.

2.3. Anglické rodinné právo

Anglické vnútroštátne právo v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí je pomerne jednoduché. Vychádza predovšetkým zo zákonných predpisov, keďže význam súdneho opatrovníctva sa zmenšil na takmer zanedbateľnú úroveň. Hlavnú právnu úpravu možno nájsť v zákone o deťoch z roku 1989 a v jeho neskorších početných

novelách, a v zákonoch o adopciách detí (*Adoption Acts*) z rokov 2002 a 2014. Osobitne významnou črtou anglického rodinného práva je, že platí pre všetkých rovnako bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť alebo krajinu pôvodu. Anglické súdy uplatňujú zásadu *lex fori*, ktorá je bežná v rámci anglo-amerického právneho systému *common law*. Kým mnohé európske občianskoprávne systémy sa budú opierať a uplatňovať rodinné právo, vo vzťahu ku ktorému majú strany sporu najbližšiu väzbu, anglické súdy uplatňujú vždy výlučne anglické právo.

Právo toto trvanie na uplatňovaní anglického rodinného práva na všetky osoby s obvyklým pobytom v Anglicku bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť, kultúru a vierovyznanie je v mnohých prípadoch zdrojom napätia a roztrpčenia. Dôvod je ľahké pochopiť: takýto prístup totiž mnohým zaváňa šovinizmom, či dokonca neokolonializmom. Zároveň vyvoláva pocit nespravodlivosti v prípadoch, keď okrem krátkeho obdobia dočasného pobytu v rámci plnenia pracovných povinností pre nadnárodnú spoločnosť nemá dotknutá rodina s anglickým právnym poriadkom nič spoločné. V prípade cezhraničnej právnej ochrany detí, na rozdiel od finančného vyrovnania po rozvode, však existuje zásadná poistka proti šovinizmu, resp. zdanlivému šovinizmu anglických súdov.

Po prvé, príslušnosť anglického súdu sa neurčuje na základe anglickej normy *lex fori*. Táto príslušnosť je vymedzená európskym dokumentom, nariadením Brusel II bis, ktorý určuje, súdna právomoc ktorého členského štátu sa musí v danom prípade uplatniť.

Po druhé, v súčasnosti už nejde o čisto *lex fori*, pretože sme do vnútroštátnej legislatívy prevzali Európsky dohovor o ľudských právach. Preto takmer v každom konaní v oblasti rodinného práva, pri ktorom je napadnutá príslušnosť súdu, bude sudca brať do úvahy články 6 a 8 európskeho dohovoru, ktoré zakotvujú právo na spravodlivé súdne konanie a právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života. Osobitne článok 8 bráni sudcovi nariadiť, aby štátne orgány zasiahli do výkonu práva na rešpektovanie rodinného života, pokiaľ sa sudca neuistí, že takýto zásah je nevyhnutný a zároveň primeraný.

Ako som teda preukázal, uplatňovanie nášho *lex fori* podlieha ustanoveniam európskeho nariadenia, ktoré sa vzťahuje na všetky členské štáty okrem Dánska. Z toho vyplýva, že naše postupy a uplatňovanie našich zákonných noriem musia byť v súlade s dohovorom, ktorý presadzuje spoločné štandardy výkonu spravodlivosti v právnych poriadkoch 47 európskych štátov.

2.4. Medzinárodné rodinné právo

Vznik a rozvoj medzinárodného rodinného práva je jedným z najväčších úspechov Haagskej konferencie. Odhliadnuc od predchádzajúcich dohovorov, ktoré majú v súčasnosti už len historický význam, ustanovenia medzinárodného rodinného práva možno nájsť v haagskych dohovorov z roku 1980, 1993, 1996 a 2007, pričom rovnako vynechávam aj dokumenty Rady Európy (konkrétne Európsky dohovor o ľudských právach z roku 1951) a Organizácie Spojených národov (konkrétne Dohovor OSN o právach dieťaťa z roku 1989). Z týchto štyroch haagskych dohovorov sú to práve dohovory z rokov 1980 a 1996, ktoré samostatne aj v spojení prispievajú k medzinárodnoprávnej ochrane práv detí, pretože obidva dohovory majú v súčasnosti spolu 93 zmluvných štátov. Dohovor z roku 1980 vznikol na základe medzinárodného dopytu po legislatívnom nástroji, ktorý by obmedzil a upravil nezákonné zadržiavanie alebo premiestnenia dieťaťa od jedného z rodičov alebo z jeho obvyklého domova. Dohovor z roku 1996 sa ešte podrobnejšie zaoberá právomocami, ich uznávaním a výkonom vo vzťahu k celému spektru rozhodnutí, príkazov a právnych úprav týkajúcich sa detí. Uplatňovanie tohto dohovoru sa rapídne rozširuje, v súčasnosti má už 41 zmluvných štátov.

2.5. Európske rodinné právo

Skutočným cieľom tejto práce je rozobrať styčné body anglického a európskeho rodinného práva. Medzinárodné rodinné právo je však logickým východiskom pre ďalšie preskúmanie európskeho rodinného práva, ktorého hlavné aspekty možno nájsť predovšetkým, aj keď nie výlučne, v nariadení Brusel II bis. Ochranu detí pred únosmi medzi členskými štátmi Európskej únie stále zabezpečuje haagsky dohovor z roku 1980, ktorý bol prevzatý do nariadenia Brusel II bis len s minimálnymi

úpravami v zmysle ustanovení jeho článku 11. Širšie ustanovenia nariadenia Brusel II bis týkajúce sa uznávania a výkonu právomocí v sporoch o rodičovské práva a povinnosti vychádzajú do veľkej miery z ustanovení haagskeho dohovoru z roku 1996. Aj pokiaľ ide o praktickú aplikáciu nariadenia Brusel II bis, nájdeme v rámci Európskej súdnej siete štruktúru ústredných orgánov, ktorá vychádza zo štruktúry haagskych dohovorov (uplatňovanie dohovorov z roku 1980 a 1996 aj nariadenia Brusel II bis fakticky spravuje ten istý úrad). Podobne aj sieť spolupracujúcich sudcov špecializovaných na rodinné právo v rámci Európskej súdnej siete presne zodpovedá modelu Medzinárodnej haagskej siete sudcov. Na takéto tvrdenie mám plné oprávnenie, pretože som pomáhal pri vzniku oboch justičných sietí, v roku 1998 a 2003.

Nech je, ako chce, základný mechanizmus fungovania nariadenia Brusel II bis je jednoduchý. V zmysle „zlatého“ pravidla, ktoré je ustanovené v článku 8, výlučnú právomoc rozhodovať vo všetkých veciach týkajúcich sa ochrany a najlepších záujmov dieťaťa majú súdy toho štátu, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt. Samozrejme, že toto zlaté pravidlo má svoje výnimky, konkrétne právomoc v prípade únosov detí, zachovanie právomoci pri zmene miesta obvyklého pobytu, dohodu o súdnej právomoci, prevzatie právomoci v naliehavých prípadoch a právomoc v prípade detí, u ktorých nie je možné určiť miesto obvyklého pobytu. Ale v 99 % všetkých prípadov platí zlaté pravidlo.

2.6. Výzvy ekonomickej migrácie

S rozširovaním Európskej únie ďalej na východ do štátov strednej Európy, na sever do pobaltských štátov a na juh do krajín Balkánu sa začali prejavovať rozdiely v prosperite a priemerných zárobkoch medzi jednotlivými členskými štátmi. Jedným z hlavných princípov, na ktorých Európska únia stojí, je sloboda pohybu obyvateľov v rámci jej hraníc. Očividným dôsledkom uplatňovania tohto princípu je ekonomická migrácia, pretože obyvatelia štátov s nízkymi priemernými príjmami sa usilujú zlepšiť si svoju ekonomickú situáciu a zvýšiť životný štandard odchodom do štátov s vyššími priemernými zárobkami.

Takýto zvýšený pohyb európskych obyvateľov v rámci Európskej únie mal najväčší dosah na Veľkú Britániu, a predovšetkým na Anglicko. Dôvodom bolo politické rozhodnutie socialistov pod vedením Tonyho Blaira, ktorí v roku 2004 otvorili hranice Veľkej Británie pre obyvateľov nových členských štátov EÚ zo strednej a východnej Európy a Pobaltia. Podobný prístup bol neskoršie uplatnený aj voči obyvateľom Rumunska a Bulharska.

Dôsledkom tejto politiky je odhadom približne 1,9 miliónov cudzích štátnych príslušníkov, ktorí majú v Británii miesto obvyklého pobytu.

Z nich približne 1 milión pochádza z pobaltských a východoeurópskych štátov a takmer 200 000 z Bulharska a Rumunska.

2.7. Miesto obvyklého pobytu

Na tomto mieste je potrebné zmieniť sa o inštitúte obvyklého pobytu podľa anglického a európskeho práva. Obvyklý pobyt bol v anglickom právnom poriadku vždy dôležitým konceptom. Riadia sa ním daňová povinnosť aj nárok na sociálne dávky. Má vplyv na manželský štatút aj na právo podať žiadosť o rozvod. Rovnako sa ním riadia aj dedičské nároky na majetok v prípade smrti. Koncept obvyklého pobytu sa v rozsudkoch a precedensoch anglických odvolacích súdov vyvíjal viac ako 150 rokov. Precedensmi bol vymedzený najmä jeho časový rámec: obvyklý pobyt možno stratiť už jeden deň po odchode, ale získať ho je možné až po uplynutí určitého časového obdobia od príchodu. Aké dlhé je toto časové obdobie? V zmysle jedného z novších precedensov by nemalo byť dlhšie ako mesiac.

Európsky súdny dvor rozpracoval koncept obvyklého pobytu (ktorý nie je definovaný v žiadnom právnom predpise ani medzinárodnom dokumente) v rámci posudzovania otázok, ktoré mu predložili národné súdy v súvislosti s uplatňovaním nariadenia Brusel II bis. Prvým z týchto prípadov je prípad A (vec č. C523/07) a druhým je prípad Mercredi proti Chaffe (vec č. C-497-10), ktorý som luxemburskému súdu osobne predložil ešte ako predseda nášho odvolacieho súdu. Európsky test je vo svojej podstate realistický a praktický a vo svojich následných rozhodnutiach ho

prevzali aj anglické odvolacie súdy, keď podporili záver, že test podľa anglického práva a test podľa európskeho práva sú jeden a ten istý test. Výsledkom je, že väčšina ekonomických migrantov zo severu, východu a juhu Európy si pravdepodobne zachová pobyt vo svojej krajine pôvodu aj svoju štátnu príslušnosť. V Anglicku sa môžu zdržiavať na relatívne prechodné obdobie, kým nedosiahnu svoje ekonomické zámery, alebo dokiaľ neuznajú, že sa im v cudzom štáte nepodarilo uchytiť. Počas tohto obdobia sú však z právneho hľadiska osobami s obvyklým pobytom na území Anglicka a zároveň tiež osobami, na ktoré sa vzťahuje anglické rodinné právo ako *lex fori*.

Samozrejme, mnoho ekonomických migrantov prichádza aj s deťmi, respektíve sa im deti narodia po príchode do Anglicka. Množstvo týchto detí možno posúdiť na základe počtu pasov vydaných veľvyslanectvami nových členských štátov Európskej únie vo Veľkej Británii.

Rovnako ako ich rodičia, aj tieto deti podliehajú anglickému rodinnému právu, *lex fori*, bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť alebo krajinu pôvodu, bez ohľadu na to, či ovládajú anglický jazyk a či sú zapojené do anglického vzdelávacieho systému.

2.8. Lex fori

Anglická legislatíva týkajúca sa detí, tak ako je kodifikovaná v zákone o deťoch z roku 1989, sa delí na dve široké oblasti: oblasť súkromného a oblasť verejného práva. Prvá z nich upravuje práva a povinnosti v prípade sporov medzi rodinnými príslušníkmi. Druhá upravuje hranice medzi povinnosťami štátu a rodiny v prípadoch, keď sa štát prostredníctvom ním poverených miestnych orgánov usiluje zasahovať do práva na rešpektovanie rodinného života v záujme ochrany detí. Štátnu politiku, ktorou sa riadia príslušné miestne orgány pri výkone zverených povinností, určuje ministerstvo školstva.

Miestne orgány zasahujú do rodinných záležitostí zvyčajne v prípade žiadostí o vydanie rozhodnutia o určení starostlivosti. Žiadosť o vydanie rozhodnutia o starostlivosti nebude úspešná, pokiaľ miestny orgán v zmysle paragrafu 31 zákona o

deťoch z roku 1989 nepreukáže, že dieťa utrpelo ujmu alebo hrozí, že by ju mohlo utrpieť. Výsledok závisí od rozsudku vydaného špeciálnym sudcom, ktorému bola žiadosť o vydanie rozhodnutia o starostlivosti podaná. Žiadosť o rozhodnutie o starostlivosti o dieťa musí byť doplnená plánom starostlivosti, ktorý obsahuje návrhy miestnych orgánov týkajúcich sa budúcnosti dieťaťa, ktoré je zverené do starostlivosti. Zákonom boli jasne vymedzené hranice medzi právomocami súdu a právomocami miestnych orgánov. Sudca sám rozhoduje o vydaní alebo nevydaní rozhodnutia o starostlivosti o dieťa. Miestne orgány zas samostatne rozhodujú, ako dieťa chrániť a ďalej presadzovať jeho záujmy po vydaní rozhodnutia o starostlivosti. V mnohých prípadoch si však potvrdenie rozhodnutia o starostlivosti vyžaduje buď dodatočné schválenie, alebo predloženie doplňujúcich dôkazov, pričom skutočným problémom môžu byť až okamžité účinky tohto rozhodnutia, ako je napríklad odškodnenie oboch alebo jedného z rodičov, zverenie dieťaťa do opateru vzdialeného príbuzného, umiestnenie do dlhodobej pestúnskej starostlivosti, v krajnom prípade umiestnenie dieťaťa na adopciu. V takých prípadoch o tom, ktorá z alternatív je pravdepodobne v najlepšom záujme dieťa, rozhoduje sudca na záverečnom pojednávaní.

Tento konečný krok, ktorý oddelí dieťa od jeho biologickej rodiny a umiestni ho do novej rodiny, je predmetom zákona o adopciách, ktorý som spomínal vyššie. Ide o drakonický zásah, ktorý možno v plnom rozsahu nájsť len v právnom poriadku Anglicka, Írska a možno ešte jedného európskeho štátu s občianskoprávnym systémom.

2.9. Napätie

Táto kombinácia uplatňovania samotného *lexi fori* a v rámci neho právomoci súdu nariadiť adopciu sa stala zdrojom veľkého napätia medzi členskými štátmi, z ktorých ľudia emigrujú, a členskými štátmi, najmä Anglickom, ktoré týchto migrantov prijímajú.

V prípade dospelých osôb dochádza v krajine pôvodu migrantov k poklesu pracovnej sily, pretože mladí, schopní a ambiciózní hľadajú svoje šťastie inde. V prípade detí

dochádza v krajine pôvodu k úbytku populácie a ohrozeniu jej budúcnosti, pretože z detí sa stávajú britskí občania, odtrhnutí od svojho rodného jazyka, kultúry a tradícií.

Agilné mediálne kampane, ktoré každodenne nabádajú k prijímaniu opatrení a odvetných krokov v štátoch, z ktorých emigranti pochádzajú, celú záležitosť ešte viac politizujú.

Prirodzene, rodina prisťahovalcov sa nedostane do styku s anglickým rodinným právom okamžite, ale až po istom čase, napríklad po narodení dieťaťa, pri rozpade rodiny alebo odhalení zneužívania detí miestnymi orgánmi, prípadne pri kombinácii všetkých týchto udalostí. Preto som si ako sudca odvolacieho súdu so špecializáciou na anglické a medzinárodné rodinné právo prvýkrát uvedomil toto napätie medzi členskými štátmi EÚ až v roku 2012.

2.10. Moje osobné skúsenosti

Prvýkrát som sa s touto problematikou stretol v súvislosti s prípadom *Re: B*, ktorý sa pred naším súdom prejednával 9. a 16. novembra a nakoniec 14. decembra 2012. Prvé pojednávanie je evidované pod spisovou značkou (2014)3FCR387 a posledné pod spisovou značkou (2014)3FCR395. Odvolanie sa týkalo dvoch detí, slovenských štátnych príslušníkov, ktoré sa narodili v Anglicku a hovorili len po anglicky. Ich slovenskí rodičia nevzniesli vážne námietky proti vydaniu rozhodnutí o starostlivosť. Úlohou prvostupňového sudcu bolo rozhodnúť, či budú títo chlapci umiestnení na adopciu v Anglicku, alebo či budú zverení do starostlivosti ich starej matky z matkinej strany na Slovensku.

Tento prípad vyvolal veľkú pozornosť slovenských médií. Samotný slovenský veľvyslanec v Londýne sa osobne zúčastňoval pojednávanií na súde. Na jeho žiadosť bolo Slovenskej republike umožnené prísť do konania ako ďalší účastník. Prvostupňový sudca vyhovel návrhu miestneho orgánu a umiestnil deti na adopciu v Anglicku. Odvolávajúcou sa stranou bola stará matka s podporou slovenského štátu. Odporcami boli miestny orgán a kolízny opatrovník detí.

V pamäti mi najvýraznejšie utkveli dve črty tohto prípadu. Prvou z nich je televízny program vyrobený a vysielaný na Slovensku, ktorého súčasťou bol rozhovor so starou matkou. Príslušný miestny orgán sa o tento program do veľkej miery opieral vo svojom tvrdení, že stará matka je v skutočnosti len nastrčenou osobou, ktorá v prípade úspešného odvolania jednoducho vráti deti do starostlivosti ich matky. Samotný program ukázal, ako sa z boja starej matky o jej vnukov stal celoslovenský boj o ich návrat. Tento pocit ešte zvýraznili vystúpenia Andrey Císarovej počas troch pojednávaní na našom súde.

Druhou výraznou črtou prípadu bola neústupčivosť miestneho orgánu. Odvolanie bolo pripustené 9. novembra a miestnemu orgánu sme nariadili, aby so slovenskou protistranou spolupracoval na urýchlennom a riadenom presune oboch chlapcov k ich starej matke do krajiny, ktorú nepoznali. Neochota miestneho orgánu splniť naše nariadenia a očakávania ukázala, aké ťažké bolo pre neho prijať rozsudok nášho súdu. Bolo to takmer, akoby príslušní pracovníci spochybňovali našu právomoc rozhodovať v danej veci. Táto neústupčivosť viedla k priet'ahom v odchode chlapcov z Anglicka a vyžiadala si ďalšie dve pojednávania.

To, aký veľký význam mal tento prípad pre Slovensko, som v plnej miere pochopil, keď som v novembri 2013 prvýkrát navštívil Slovensko, aby som vystúpil na konferencii o medzinárodných únosoch detí v Smoleniciach. V priebehu konferencie ma miestne médiá požiadali o množstvo rozhovorov, ktoré mi ukázali, že na Slovensku som známejší ako v mojej domovskej krajine.

Až do júla 2013 som ako zástupca nášho štátu predsedal súdu pre medzinárodné rodinné právo, preto som si pomerne skoro uvedomil, že tieto napäté vzťahy nie sú výlučnou záležitosťou Slovenska, ale že sú celkovo relatívne rozšírené. V marci 2013 som vystúpil na jednodňovej konferencii, ktorú na svojom londýnskom veľvyslanectve zorganizovala Poľská republika. V lete som vycestoval do Varšavy, kde som s poľským ministrom spravodlivosti diskutoval o problémoch, ktoré poľská vláda musí riešiť v súvislosti s uplatňovaním anglického rodinného práva vo vzťahu k poľským občanom, ktorí majú pobyt na území Anglicka. Následne som v septembri 2013 ako zástupca anglického súdництва v medzirezortnej delegácii absolvoval

trojdňovú pracovnú cestu do Varšavy. Počas pracovnej návštevy sme sa stretli s predstaviteľmi ministerstiev spravodlivosti a zahraničných vecí, ako aj s poľským ombudsmanom pre deti. Cieľom návštevy bolo zlepšiť porozumenie a posilniť spoluprácu medzi odborníkmi zapojenými do sociálnoprávnej ochrany detí a tento cieľ sa nám podarilo naplniť. Stretol som sa aj s čerstvo vymenovanou sudkyňou Medzinárodnej haagskej siete sudcov za Poľskú republiku, sudkyňou Angieszkou Kaluta. Poľsku som už na londýnskej konferencii konanej v marci odporučil, aby vymenovalo svojho zástupcu do haagskej siete. Preto ma potešilo, že moje slová padli na úrodnú pôdu a vymenovaním poľskej sudkyne sa podarilo ukončiť frustrujúci stav, keď neexistovala možnosť justičnej spolupráce pri riešení problematických otázok v mnohých anglicko-poľských prípadoch, ktoré prechádzali cez môj úrad. Okrem toho sudkyňa Agnieszka Kaluta jednoznačne preukázala svoje odborné skúsenosti a znalosti.

Po mojej prvej návšteve Slovenska ma príslušný slovenský ústredný orgán začiatkom roka 2014 požiadal o poradenstvo a pomoc pri rokovaní o medzivládnom memorande o porozumení vo veci ochrany slovenských detí žijúcich v Anglicku. Z komunikácie medzi ministerstvami bolo čoskoro zrejmé, že náš minister nechce individuálne rokovať so žiadnym štátom, ale presadzuje prístup plošnej regulácie všetkých európskych migrantov. Tento postoj bol vyjadrený v usmernení, ktoré ministerstvo vydalo v júli 2014 pod názvom „*Working with Foreign Authorities: Child Protection Cases and Care Orders - Departmental Advice for Local Authorities. Social Workers, Service Managers and Children’s Services Lawyers*“ (Spolupráca so zahraničnými orgánmi: Prípady ochrany detí a rozhodnutia o starostlivosti - usmernenie ministerstva pre miestne orgány, sociálnych pracovníkov, riaditeľov a právnikov orgánov sociálnoprávnej ochrany detí).

V nadväznosti na moju spoluprácu so slovenskými a poľskými predstaviteľmi v rokoch 2012 a 2013 ma oslovil bulharský konzul v Londýne so žiadosťou o pomoc v prípade Megan Pavey, ktorý sa už dostal do konečného štádia. Konkrétne, matka s bulharskou štátnou príslušnosťou požiadala o povolenie podať námietku voči žiadosti anglického páru o adopciu jej bulharského dieťaťa. Prekážky, ktoré vyplývajú zo zákona o adopciách, sú také zásadné, že len málo podobných žiadostí

je v skutočnosti úspešných, a existujúce dôkazy v tomto konkrétnom prípade vopred predurčovali matkinu žiadosť na neúspech.

Vychádzajúc z vlastných bohatých skúseností som bol presvedčený, že najlepším spôsobom, ako riešiť záujmy Slovenskej republiky, je dohodnúť stretnutie vedúcich predstaviteľov ministerstiev školstva, na ktorom by prediskutovali, čo sa urobilo a čo by bolo ešte možné urobiť pre lepšiu integráciu legislatívy a postupov sociálnoprávnej ochrany detí do našich vnútroštátnych právnych poriadkov. Okrem tejto hlavnej témy existovala ešte ďalšia významná vedľajšia téma, ktorá vyplývala z necitlivého prístupu anglických sociálnych pracovníkov a kolíznych opatrovníkov pri preverovaní dodržiavania najlepších záujmov dieťaťa v krajine jeho pôvodu. Z ich necitlivého prístupu bolo možné vyvodit', že podobné orgány v ostatných európskych štátoch považujú za neschopné náležite posúdiť daný stav a vypracovať príslušnú správu.

Stretnutie sa uskutočnilo 23. septembra 2014 za účasti Andrey Císarovej a jej kolegyne z Bratislavy, slovenského veľvyslanca a konzula v Londýne. Poľsko zastupoval konzul a ďalší diplomatickí predstavitelia. Stretnutie sa nieslo v duchu vzájomnej spolupráce a bolo prípravou na posilnenie usmernenia z júla toho istého roka.

V dňoch 24. a 25. novembra 2014 zorganizoval slovenský ústredný orgán druhý ročník konferencie o medzinárodných únosoch detí v Smoleniciach. Táto konferencia, ktorej sa zúčastnili sudcovia z európskych i mimoeurópskych štátov vrátane Ruska a Japonska, si kládla ešte väčšie ambície ako jej prvý ročník. Moja prítomnosť opäť vyvolala všeobecný záujem slovenskej verejnosti a médií.

Ešte pred konaním konferencie som 20. novembra vystúpil pred slovenským parlamentným výborom. Môjmu vystúpeniu predchádzalo vystúpenie ministrov spravodlivosti a práce. Na záver zasadnutia som sa stretol so starou matkou, odvolateľkou vo veci *Re: B*, a poskytol som rozhovor slovenským médiám. Tým sa opätovne potvrdila sila verejného záujmu a význam mojej úlohy ako sudcu a teraz už aj ako poradcu slovenského ministra práce, sociálnych vecí a rodiny.

V januári 2015 som sa vo Viedni stretol s predstaviteľmi rakúskeho ministerstva spravodlivosti, aby sme prediskutovali určité aspekty rakúsko-slovenskej spolupráce, ktorá bola navrhnutá počas druhého ročníka medzinárodnej konferencie v Smoleniciach. Medzitým som si už v hlave zostavil koncept mechanizmu celoeurópskej spolupráce na riešenie problémov, ktoré vyplývajú z cezhraničnej medzinárodnoprávnej ochrany detí.

Po prvé, legislatívne texty sa mi zdali nedostatočné. Ustanovenia v nariadení Brusel II bis, ktoré by sa dali aplikovať na konania podľa verejného práva, sú nedostačujúce: konkrétne len ustanovenia v článkoch 55 a 56. Okrem toho, ustanovenia článku 15 o postúpení prejednávanej veci sú vymedzené príliš úzko, pričom sa všeobecne považujú za platné len pre konania, ktoré by sme charakterizovali ako konania podľa súkromného práva.

Po druhé, videl som príležitosť na rozšírenie a vylepšenie legislatívnych textov, keďže revízia nariadenia Brusel II bis bola práve v plnom prúde a počas konzultácií (predovšetkým na dvoch stretnutiach v Ríme v novembri 2014) bola vznesená všeobecná kritika voči článkom 55 a 56, ako aj niektoré otázky týkajúce sa náležitého uplatňovania článku 15.

Po tretie, uvedomil som si, že napätie, ktoré vzniklo, sa týka takmer všetkých členských štátov EÚ. Ekonomickí migranti pochádzajú prinajmenšom z 12 členských štátov EÚ, od Pobaltia po Balkán. Počet štátov, do ktorých títo migranti smerujú, nie je o nič menší. Takže v navrhovanom partnerskom projekte by Slovensko zastupovalo prvú a Rakúsko druhú skupinu štátov.

Tento koncept bol prijatý na stretnutí 14. januára vo Viedni a viedol k hľadaniu dôležitého štvrtého partnera, inštitúcie, ktorá by mu poskytla finančné zabezpečenie.

2.11. Rada Európy

Na svojom zasadnutí 29. januára Parlamentné zhromaždenie Rady Európy jednohlasne prijalo návrhy rezolúcií, ktoré vychádzajú z dôvodovej správy

predloženej spravodajkyňou Olgou Borzovou.

V ods. 6 prvej rezolúcie sa uvádza:

„Parlamentné zhromaždenie je znepokojené porušovaním práv detí, ku ktorému dochádza v niektorých štátoch (alebo ich regiónoch), keď orgány sociálnej starostlivosti príliš unáhle preberajú detí do svojej starostlivosti a nesnažia sa poskytnúť dotknutým rodinám dostatočnú podporu pred, resp. po vydaní rozhodnutia o premiestnení a zverení dieťaťa do opatery. Tieto neodôvodnené rozhodnutia majú zvyčajne - niekedy neúmyselnú - diskriminačnú povahu a môžu predstavovať vážne porušenie práv dieťaťa alebo jeho rodičov, čo je o to viac tragickejšie v prípade nezvratiteľných rozhodnutí v prípade adopcií bez súhlasu rodičov.“

Uvedená rezolúcia jednoznačne vychádza z časti 5.4 dôvodovej správy, nazvanej „Neprimerané postupy“ (*Abusive practices*). Odseky 72 až 74 uvedené pod podnadpisom „časté využívanie adopcií bez súhlasu rodičov“ (*frequent recourse to adoptions without parental consent*) poukazujú na legislatívnu prax a štátnu politiku Anglicka a Walesu. Dôvodová správa uvádza, že socialistická vláda pod vedením Tonyho Blaira ponúkala miestnym orgánom sociálnej starostlivosti finančnú odmenu za splnenie cieľa v počte adopcií. Ide o zásadné prekrúcanie faktov. Autorka správy okrem toho nechápe, že vládna politika sa zaoberá len možnosťami, ktoré prichádzajú na rad, až keď súd na základe predložených dôkazov vylúči možnosť umiestniť dieťa do jeho biologickej rodiny. Týmito možnosťami sú zvyčajne dlhodobá pestúnska starostlivosť alebo adopcie. Politiku, ktorá preferuje vytvorenie novej rodiny pre dieťa, nie je potrebné stigmatizovať. Nakoniec, tvrdenie uvedené v ods. 74, že „rozhodnutia o osvojení dieťaťa nie je možné za žiadnych okolností zvrátiť“, je z právneho hľadiska jednoducho úplne mylné.

Dôvodová správa a z nej vychádzajúca rezolúcia sa nezameriavajú priamo na adopcie a ďalšie rozhodnutia prijaté v štáte A vo vzťahu k deťom, ktoré sú štátnymi príslušníkmi štátu B, sú však relevantné v tom zmysle, že si ako predmet

svojej kritiky vybrali práve anglické rodinné právo.

2.12. Sťažnosti Lotyšska

Takáto všeobecne negativistická atmosféra podporuje kritický postoj k anglickému rodinnému právu, ktorý možno ilustrovať na sťažnosti, ktorú predložilo Lotyšsko vo februári 2015. Lotyšský parlament zaslal formálnu sťažnosť adresovanú predsedovi dolnej komory britského parlamentu, v ktorej sa sťažoval na nezákonné a násilné adopcie detí lotyšského pôvodu anglickými rodinami. Skutočnosť, že takáto neodôvodnená sťažnosť bola predložená formálnym postupom na najvyššej úrovni, len poukazuje na hlboké nepochopenie cezhraničnej ochrany detí a na potrebu na európskej úrovni zabezpečiť dôveryhodné faktické a právne dokazovanie skôr, ako sa pristúpi k hľadaniu riešení prípadných pochybení.

2.13. Anglické právo

Práve na tomto mieste je potrebné bližšie preskúmať príspevok anglických sudcov k tejto problematike. Táto úloha je pomerne jednoduchá, keďže všetky odvolacie rozhodnutia sú verejne zaznamenávané a všetky rozhodnutia s trvalým významom sú predmetom osobitných správ z oblasti rodinného práva. Hoci väčšina rozsudkov vynesných prvostupňovými súdmi nie je dostupná na preskúmanie v rovnako veľkom rozsahu, dôležité rozsudky senátu vyššieho súdu pre rodinné záležitosti (*Family Division of the High Court*) sú tiež predmetom osobitných správ.

Okrem rozsudkov odvolacieho súdu vo veci *Re:B*, ktorou som sa podrobne zaoberal vyššie, som analyzoval aj množstvo rozsudkov predsedu súdu, ktorý zasadá v odvolacom súde aj v senáte vyššieho súdu pre rodinné záležitosti, ako aj rozsudky prijaté týmto senátom a ďalšími senátmi odvolacieho súdu. Osobitne chcem upozorniť na prípad *Re:D*, o ktorom v prvostupňovom aj odvolacom konaní rozhodoval sudca Mostyn. Z oboch jeho rozsudkov vyplýva, že sa pridrižiava zásady, že v prípadoch, ktorých predmetom jej ochrana detí, by deti z iného členského štátu mali byť vrátené späť do krajiny pôvodu vždy, keď je to možné. Článok 15 nariadenia Brusel II bis vykladá tak, že zakladá právomoc postúpiť nevyhnutné

sociálne a súdne vyšetovanie orgánom štátu pôvodu. Stanovisko prijaté sudcom Mostynom je v plnej miere podporené aj inými rozsudkami predsedu senátu pre rodinné záležitosti.

Všeobecnou zásadou ustanovenou v judikatúre anglických súdov je, že kompetencie a odbornosť verejných orgánov iných európskych štátov sa pred domácimi súdmi nemajú spochybňovať. Túto zásadu som formuloval vo veci *Re: K* v roku 2013 a následne si ju osvojil aj predseda senátu vo veci *Re: M*.

Rozširujúcim sa trendom, ktorý možno pozorovať v zaznamenaných prípadoch, je presadzovanie okamžitej identifikácie prípadov, ktoré obsahujú cezhraničné prvky, a čo najskoršie rozhodnutie o ich možnom postúpení do štátu pôvodu pri výkone právomocí založených podľa článku 15. Ako prílohu k tejto práci prikladám veľmi užitočné zhrnutie judikatúry anglických súdov, ktoré vypracoval sudca Cobb pre justičnú konferenciu konanú v januári 2015. Odvtedy boli vynesené ďalšie dôležité rozhodnutia, napríklad rozsudok sudkyne McFarlane vo veci *Re: P (maloletý) (2014) 3FCR349*.

2.14. Konferencia anglofónnych a germanofónnych štátov

Môj prehľad vývoja v tejto oblasti, ktorý sa rozrástol od práce malej skupiny odborníkov a špecialistov na rodinné právo až po širokú oblasť verejného záujmu, politických, diplomatických a medzivládnych debát, ukončím 10. ročníkom medzinárodnej konferencie sudcov anglofónnych a germanofónnych krajín, ktorá sa konala 9. až 11. marca 2015 v Cumberland Lodge vo Windsor Great Park.

V posledný deň konferencie upriamil riadiaci výbor svoju pozornosť na relatívne malé východoanglické mesto Peterborough. Jeho výnimočnosť spočíva v tom, že je obklopené vysoko úrodnou pôdou, ktorej veľká časť slúži na pestovanie sezónnych druhov zeleniny, ktorá musí byť okamžite po dozretí ručne pozbieraná. Prevažná väčšina pracovnej sily pochádza z Litvy, zo Slovenska a z Portugalska. Deti poľnohospodárskych robotníkov prinášajú miestnej samospráve osobitne závažné problémy v oblasti ich sociálnoprávnej ochrany, vzdelávania a zdravia.

Štatistické údaje, ktoré na konferencii prezentoval vedúci právneho oddelenia miestnej samosprávy, poukázali na ťažkosti, ktorým peterboroughské úrady čelia pri zabezpečovaní sociálnych služieb pre takú rozmanitú miestnu komunitu.

Miestny špeciálny sudca pre rodinné záležitosti vysvetlil, aké dôležité je zväziť postúpenie prejednávanej veci podľa článku 15 v čo najskoršom štádiu konania o akejkol'vek žiadosti, ktorá sa týka detí z rodín emigrantov.

Počas následnej diskusie nemeckí špeciálni sudcovia vyjadrili údiv nad tým, ako často anglickí sudcovia uplatňujú článok 15 v konaní vo veciach detí zahraničných robotníkov. Nemecké súdy neuplatňujú túto prax v podobne veľkej miere. Táto odlišnosť v prístupe súdov len posilňuje moje presvedčenie, že v tejto špecifickej problematike potrebujeme vypracovať jednotný postup na celoeurópskej úrovni. Vypracovanie jednotnej formy spolupráce na európskej úrovni je predsa jedným zo základných kameňov nariadenia Brusel II bis.

2.15. Budúcnosť

Čo teda očakávať od budúcnosti? Niekoľko dôležitých míľnikov je už na dohľad. V prvom rade si musíme uvedomiť, že najväčšie napätie je medzi Anglickom a štátmi, z ktorých prisťahovalci prichádzajú. Príčiny tohto stavu sú očividné. Anglicko otvorilo svoje hranice v čase, keď ostatné štáty nechávali svoje hranice zatvorené, preto prilákalo prisťahovalcov z ostatných častí Európy približne v počte _____. Ďalej, Anglicko je štát, ktorý sa riadi právnym systémom *common law*, vlastne je tvorcom tohto systému. Uplatňuje zásadu *lex fori*, pri ktorej má inštitút adopcií bez rodičovského súhlasu dlhú históriu. Napätie zvyšujú mýty a nesprávne pochopenie anglickej zásady *lex fori* a jej uplatňovania v praxi, ktoré sú v kontinentálnej Európe rozšírené. Riešením tohto napätia a nedorozumení sa bude zaoberať seminár, ktorý sa uskutoční 14. mája na slovenskom veľvyslanectve. Súčasťou seminára budú prezentácie sudcov, ktorí sa špecializujú na rodinné právo, pre diplomatických predstaviteľov štátov, z ktorých prisťahovalci prichádzajú. Slovensko verí, že v nadväzujúcej diskusii sa podarí dosiahnuť určitý konsenzus a zmierniť napätie. Seminár zároveň poslúži ako východisko pre spoločné vyhlásenie

adresované britskému ministerstvu školstva, aby pokračovalo v revízii usmernení pre príslušné miestne orgány.

Na európskom fronte dúfame, že sa nám podarí nájsť partnera, ktorý nám pomôže v ďalšom uplatňovaní viedenského programu. V tejto súvislosti bola oslovená Akadémia európskeho práva (ERA). Revízia nariadenia Brusel II bis nám dáva príležitosť rozšíriť ustanovenia článkov 55 a 56 a článok 15 doplniť o také podmienky, ktoré zabezpečia, aby sa z neho stal nástroj prvej voľby vo všetkých cezhraničných konaniach. Európska komisia by mala zverejniť svoj návrh revízie koncom roka 2015, resp. začiatkom roka 2016. Medzitým stále prebiehajú konzultácie a diskusia.

Tretia slovenská medzinárodná konferencia o otázkach rodinného práva, ktorá sa uskutoční v Bratislave v septembri 2015, je naplánovaná veľmi príhodne, aby na nej mohli najnovšie stanoviská Komisie prezentovať Michael Shotton a jeho kolegovia z EK. Malo by Anglicko reformovať svoje uplatňovanie zásady *lex fori*, aby znížilo napätie a pokúsilo sa nájsť súlad s rodinným právom ostatných európskych štátov? Myslím, že nie. Hlavným účelom *lexi fori* je totiž chrániť anglické deti v ich domovskom štáte.

Pri uplatňovaní tejto zásady vo vzťahu k deťom, ktoré takto nemožno klasifikovať, musíme postupovať obozretne a vždy s ohľadom na takýto rozdiel. Vládne ani súdne politiky a postupy nie je možné uplatňovať na takéto odlišné skupiny rovnakým spôsobom. Ak sa má prijať zákon, ako príklad potreby takto obozretne rozlišovať, by mala slúžiť bruselská legislatíva, nie legislatíva prijímaná vo Westminsteri. Ako príklad uvádzam paragraf 3 zákona o deťoch a rodine z roku 2014, ktorým sa zmenil paragraf 1 ods. 5 zákona o adopciách a deťoch z roku 2002 tak, že ustanovenia predmetného paragrafu, ktoré od adopčných agentúr vyžadovali, aby pri rozhodovaní o umiestnení dieťaťa na adopciu náležite zohľadnili jeho náboženské presvedčenie, rasový, kultúrny a jazykový pôvod, boli zrušené.

K uvedenému kroku sa pristúpilo z politických dôvodov, pretože toto ustanovenie sa chápalo ako prekážka adopcií detí tmavej pleti zo strany milujúcich opatrovníkov

jednoducho len preto, že sú bieli. Napriek všeobecným námietkam možno povedať, že tlmí politiku umiestňovania detí do náhradnej starostlivosti alebo na adopciu. Túto zmenu by bolo zdanlivo možné považovať aj za spochybnenie presvedčenia, že ak dieťa, napríklad poľských rodičov, nemôže zostať v ich opatere, musí sa hľadať náhradná poľská rodina. To však nikdy nebolo zámerom tohto zákona a nesmie byť ani sa stať jeho účinkom.

Tento odkaz na paragraf 3 len ilustruje potrebu náležite rozlišovať pri aplikovaní *lex fori* na anglické deti a deti cudzích štátnych príslušníkov.

To potom považujem za povinnosť anglických verejných orgánov. Nepotrebuje legislatívnu reformu. Musíme sa usilovať o presadenie reformy bruselskej legislatívy.

Avšak politiky presadzované ústredným vládnyimi orgánmi ako usmernenia pre príslušné miestne orgány musia v plnej miere citlivo zohľadňovať záujmy a obavy vlád a verejnej mienky v členských štátoch, deti ktorých podliehajú našim postupom pri ich sociálnoprávnej ochrane. Sudcovia, ktorí sa riadia precedensmi a usmernením predsedu súdu, musia rovnako vykladať a uplatňovať európske a vnútroštátne zákony, aby sa podarilo harmonizovať národné systémy ochrany detí a podporiť cezhraničnú spoluprácu všetkých odborníkov a orgánov, ktoré sú do nej zapojené.

3. Špecifické otázky

3.1. Úvod

Emailom zo 17. apríla 2015 ma Andrea Císarová, riaditeľka slovenského Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, požiadala o vypracovanie analýzy viacerých z vyššie uvedených otázok z pohľadu ich regulácie v zmysle zákonných predpisov a praxe, ktoré sa uplatňujú v Anglicku a Walesu.

3.2. Emigranti z EÚ v jurisdikcii Anglicka a Walesu

Bol som požiadaný o stanovenie príčin emigrácie slovenských občanov do Anglicka a Walesu.

Sloboda pohybu pre všetkých občanov Európskej únie viedla bez akýchkoľvek pochyb k bezprecedentným vlnám ekonomickej migrácie z hospodársky menej vyspelých štátov a ich následného začleňovania do hospodárstva vyspelejších štátov. Členské štáty EÚ teda môžeme všeobecne rozdeliť na štáty, v ktorých dochádza k úbytku pracovnej sily, a tie, v ktorých pracovná sila naopak rastie. Pre zjednodušenie budeme prvú skupinu štátov označovať ako exportujúce štáty a druhú ako importujúce štáty.

V dôsledku vyššie uvedeného vývoja vo Veľkej Británii momentálne pracuje približne 1,9 mil. štátnych príslušníkov z iných členských štátov EÚ. Pristáhovalci z ôsmich východoeurópskych štátov vrátane Poľska, Českej republiky, Slovenska a pobaltských štátov tvoria približne 929 000 z uvedeného celkového počtu. Počet ľudí z Rumunska a Bulharska je teraz asi 173 000. Podľa Migration Observatory, oxfordského ústavu zaoberajúceho sa otázkami pristáhovalectva, počet ľudí prichádzajúcich z ôsmich východoeurópskych štátov zaznamenal v nedávnom období nárast o 15,7 %, počet ekonomických migrantov z Rumunska a Bulharska vzrástol až o 33,3 %. Migration Observatory uvádza: „Sme svedkami silnejšej migrácie z európskych štátov. Tento nárast trvá už niekoľko štvrt'rokov. Vzhľadom na to, že britské hospodárstvo je v porovnaní s EÚ silnejšie, očakávame, že táto

migrácia z EÚ bude naďalej pokračovať.“

Faktorom, ktorý prispieva k tomuto rastu, je rastúci počet pracovných miest v britskom hospodárstve, ktoré sú inzerované online v rámci celej EÚ. Napríklad online portál EURES ponúka približne pol milióna voľných pracovných miest v rámci EÚ. Z tohto počtu je až 180 000 pracovných miest v britskom hospodárstve.

Internet teda potenciálnym emigrantom umožňuje hľadať a dohodnúť si zamestnanie ešte predtým, ako naozaj opustia svoj domovský štát.

Na záver možno skonštatovať, že dostupnosť online pracovných inzerátov v kombinácii s výkonnosťou britského hospodárstva prispeli v ostatných dvoch rokoch výraznou mierou k štvrťročnému nárastu zahraničných pracovníkov vo Veľkej Británii.

3.3. Sociálny systém v Anglicku a Walese

Vo Veľkej Británii je vysoko rozvinutý sociálny štát, ktorého základy položila socialistická vláda, ktorá nastúpila okamžite po skončení druhej svetovej vojny. Dôsledkom je, že všetci občania EÚ majú vo Veľkej Británii prístup k vysoko sofistikovanému a nákladnému systému zdravotnej starostlivosti. Pre rodičov a deti sú k dispozícii sociálne dávky. Rovnako sú k dispozícii sociálne dávky pre chorých a nezamestnaných. Rozsah a veľkosť týchto sociálnych dávok sú jedným z rozhodujúcich prvkov migrácie občanov v rámci Európskej únie. Preto je možné, že niektorí z nich sa snažia získať obvyklý pobyt v Anglicku a Walese nie na účely zamestnania, ale preto, aby získali nárok na sociálne dávky, predovšetkým v prípade, keď potrebujú náročnú a dlhodobú liečbu.

3.4. Ochrana detí a štátne zásahy do práva na rodinný život

Touto problematikou som sa relatívne podrobne zaoberal v mojej predchádzajúcej práci pod názvom Cezhraničná ochrana detí v Európskej únii. Aby som sa vyhol zbytočnému opakovaniu, budem sa tejto problematike venovať len veľmi všeobecne.

Štát má veľmi silný záujem o sociálnoprávnu ochranu detí a rovnako veľkú zodpovednosť za zabezpečenie primeranej úrovne tejto ochrany. Ústredné vládne orgány v praxi delegujú túto zodpovednosť na príslušné miestne orgány, ktorých v Anglicku a Walese existuje 178. Štátnym orgánom, ktorý je v súčasnosti zodpovedný za tvorbu politiky, usmerňovanie a dohľad nad týmito miestnymi orgánmi pri výkone ich povinností v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí, je ministerstvo školstva.

Avšak štát pri svojej snahe chrániť deti - a robiť tak aj prostredníctvom zásahov do rodinného života - nekoná neobmedzene. Zákonný rámec, ktorý vymedzuje hranicu medzi štátom a rodinou, možno nájsť v ustanoveniach zákona o deťoch z roku 1989. Všeobecne platí, že miestny orgán nemôže premiestniť dieťa zo starostlivosti jeho rodičov bez toho, aby inicioval súdne konanie podľa uvedeného zákona, a bez toho, aby v rámci tohto konania získal súdne rozhodnutie, ktoré takéto premiestnenie povoľuje. Povinnosť, ktorú každý miestny orgán, ktorý žiada o premiestnenie dieťaťa, musí splniť, je stanovená v paragrafe 31 zákona o deťoch z roku 1989. Podľa tohto ustanovenia nesie žiadajúci miestny orgán dôkazné bremeno, teda musí preukázať, že dieťa, ktorého sa jeho postup týka, utrpelo vážnu ujmu, resp. hrozí, že by ju mohlo utrpieť. Špeciálni sudcovia pre rodinné záležitosti teda v tomto zmysle fungujú ako dohľad.

Nepotešujúcou skutočnosťou je, že v mnohých prípadoch je takéto dokazovanie zo strany miestnych orgánov takmer čisto formálne. Dôkazy o zlyhaní rodičov sú často očividné. V mnohých prípadoch rodičia dokonca ani nenamietajú, že dieťa utrpelo vážnu ujmu, resp. že existuje riziko, že takúto ujmu utrpí. Každý rok je predmetom rozhodnutí o nariadení náhradnej starostlivosti približne 27 000 detí, pričom pri každom z týchto rozhodnutí bolo pozitívne zistené, že došlo k splneniu podmienky stanovenej paragrafom 31. Preukázané dôvody oprávňujúce zásah zo strany štátnych orgánov sa rôznia. Možno ich rozdeliť do širších kategórií ako fyzické zneužívanie, sexuálne zneužívanie, citové zneužívanie a zanedbávanie starostlivosti. V mnohých prípadoch rodičia svoje dieťa milujú, ale nedokážu riadne fungovať a starať sa oň. Sami často požívajú drogy, alkohol alebo sú obeťami sexuálneho násillia. Pred niekoľkými rokmi bol vytvorený špeciálny súd so špeciálnymi postupmi, ktorý sa zaoberá len takýmito prípadmi. Je známy ako súd

pre drogy a alkohol. V mnohých prípadoch už pomohol predísť odlúčeniu dieťaťa od jeho biologických rodičov. Rovnaký model sa zavádza aj v niektorých ďalších veľkých anglických a waleských mestách.

Keď sudca vydá rozhodnutie o náhradnej starostlivosti, zodpovednosť za ochranu najlepších záujmov dieťaťa nesie príslušný miestny orgán, zvyčajne už bez dohľadu súdu.

To ma privádza k jednej pozoruhodnej črte zákon o ochrane detí, konkrétne ku právomoci súdu vydať rozhodnutie o adopcii bez rodičovského súhlasu. Dôsledkom rozhodnutia o adopcii je nahradenie biologickej rodiny dieťaťa novou rodinou. Z detí, u ktorých je nariadená starostlivosť, je ročne približne 3 000 predmetom rozhodnutí o adopcii. Najmenej posledných desať rokov vládna politika podporovala adopcie s cieľom zvýšiť podiel detí vzatých do náhradnej starostlivosti, ktoré sa následne prostredníctvom adopcie začlenia do novej rodiny. Takáto politika je absolútne legitímna, pokiaľ ide o anglické deti osvojené anglickými rodinami. Nikdy by sa nemala nesprávne chápať tak, že sa vzťahuje na deti z iných členských štátov EÚ. Pretože dôsledkom rozhodnutia o adopcii by v takom prípade bolo odobratie pôvodnej štátnej príslušnosti dieťaťa a vytvorenie britskej štátnej príslušnosti.

Sudcovia toto veľmi jasne rozlišujú. Najnovšie rozhodnutia odvolacieho súdu, a osobitne rozhodnutia predsedu senátu vyššieho súdu pre rodinné záležitosti, zdôrazňujú dôležitosť štátnej príslušnosti, národnosti, kultúry a jazyka a zároveň citlivý prístup, ktorý sa musí uplatňovať vzhľadom na to, že inštitút adopcií bez rodičovského súhlasu je jednoducho neznámy v členských štátoch, z ktorých ekonomickí migranti prichádzajú.

Dokonca aj v súvislosti s adopciami anglických detí anglickými rodičmi najvyšší súd zdôraznil, že adopcia by sa mala zvažovať a následne uplatniť len vtedy, keď pre zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa „nič iné nebude fungovať“.

3.5. Prepojenie fungovania úradov a inštitúcií v Anglicku a Walese

Jedným z najdôležitejších počinov pred prijatím zákona z roku 1989 bola identifikácia a uznanie rizík a nedostatkov vyplývajúcich z nedostatočnej komunikácie medzi hlavnými zainteresovanými stranami: orgánmi sociálnej starostlivosti, súdmi, políciou, zdravotníctvom, školstvom a právnymi zástupcami. Clevelandská správa z roku 1988 označila tento nedostatok za hlavnú príčinu šokujúceho zneužívania detí v mene ich ochrany v oblasti Middlesbrough. S príchodom zákona o ochrane detí sa objavila príležitosť a zároveň potreba interdisciplinárneho prístupu. Interdisciplinárny prístup podporila a prijala vláda vytvorením výboru pre rodinné právo *Family Justice Council*. Vo výbore boli zastúpení všetci profesionálni pracovníci a úrady, ktorí sú súčasťou systému rodinného práva, a výbor následne poskytoval vláde nezávislé a aktívne poradenstvo týkajúce sa politiky a praxe v tejto oblasti.

3.5.1. Ústredný orgán pre Anglicko a Wales v zmysle článkov 55 a 56 nariadenia Brusel II bis

Ústredným orgánom pre Anglicko a Wales je lord kancelár (*Lord Chancellor*), ktorý svoje administratívne povinnosti delegoval na kontaktné centrum pre medzinárodné únosy *International Abduction and Contact Unit* (ďalej len ako ICACU). Ako ústredný orgán nesie ICACU zodpovednosť za administratívny výkon nariadenia Brusel II bis a haagskych dohovorov z roku 1980 a 1996. S nárastom administratívnej práce po prijatí nariadenia Brusel II bis došlo k rozšíreniu ICACU o niekoľko vedúcich zamestnancov, *senior case managers*, ktorým podliehajú zamestnanci osobitne určení pre jednotlivé štáty, *country case managers*. Každý z týchto osobitne určených zamestnancov má na starosti približne pätnásť štátov, okrem jedného zamestnanca, ktorý sa venuje výlučne záležitostiam Poľska. Dôvodom je, že z Poľska pochádza rovnaký počet prípadov ako zo skupiny približne 15 iných samostatných štátov. Takéto rozdelenie nie je príliš racionálne, pretože Slovensko sa nachádza v jednej skupine 14 štátov, kým Česká republika je zaradená do ďalšej

skupiny 18 štátov.

Pokiaľ ide o administratívne zaťaženie, Slovensko sa nachádza vysoko na zozname prichádzajúcich žiadostí. Zo Slovenska ročne prichádzajú žiadosti v 32 prípadoch, kým z Poľska je to 22 a z Maďarska len 2 prípady ročne. Jediným štátom, z ktorého prichádza viac žiadostí, je Česká republika s 35 prípadmi ročne. Aj v počte odchádzajúcich žiadostí (28) je Slovensko na popredných miestach, keď viac odchádzajúcich žiadostí je evidovaných len v prípade Poľska, a to 73. Celkový ročný počet prichádzajúcich žiadostí je pritom 1 674, odchádzajúcich 267.

Odchádzajúce žiadosti o poskytnutie informácií podľa článku 55 a článkov 30-37 haagskeho dohovoru z roku 1996 sa zvyčajne týkajú žiadostí o informácie o rodinnom zázemí, súdnych rozhodnutiach a rozhodnutia sociálnych úradov, identifikácie a posúdenia potenciálnych opatrovníkov a pomoci so žiadosťami o postúpenie prejednávanej veci podľa článku 15. Prichádzajúce žiadosti sú svojim obsahom do veľkej miery podobné odchádzajúcim žiadostiam o informácie, pričom ICACU musí v oboch prípadoch jasne rozlišovať medzi prijateľnými a neprijateľnými žiadosťami.

Prácu ICACU komplikujú protichodné priority prípadov riešených podľa verejného a podľa súkromného práva, výrazný medziročný nárast v počte nových prípadov (napríklad, v kalendárnom roku 2014 sa počet nových prípadov zvýšil o 76 % v porovnaní s kalendárnym rokom 2012) a v neposlednom rade aj fluktuácia zamestnancov.

Toto administratívne pôsobenie ICACU dostalo požehnanie predsedu senátu vyššieho súdu pre rodinné záležitosti, ktorý 10. novembra 2014 vydal usmernenie týkajúce sa ICACU, v ktorom vysvetlil jeho funkciu a jasne vymedzil hranice medzi tým, čo tento úrad dokáže poskytnúť, a tým, čo už nie je v jeho silách. Toto usmernenie slúži primárne pre potreby profesionálnych pracovníkov v rámci systému rodinného práva, a to najmä tých, ktorí sa zaoberajú cezhraničnými európskymi prípadmi, je však všeobecne dostupné a ja by som ho odporučil do pozornosti príslušných profesionálnych pracovníkov na Slovensku, ale vlastne v každom inom štáte, ktorí

hľadajú jasné a zrozumiteľné vysvetlenie fungovania a praxe nášho ústredného orgánu.

3.6. Haagsky dohovor o únosoch detí z roku 1980

Anglicko rýchlo ratifikovalo tento významný dohovor a zapracovalo ho do svojej vnútroštátnej legislatívy vo forme zákona o únosoch detí z roku 1985.

Anglicko takisto vždy kládlo vysokú prioritu na plnenie cieľov dohovoru, ktoré je možné dosiahnuť len uplatňovaním vysokých administratívnych a súdnych štandardov.

Administratívne štandardy stanovil náš vtedajší ústredný orgán, pôsobiaci v rámci *Official Solicitors Department* na Chancery Lane. Práca ústredného orgánu sa ustavične zvyšovala s príchodom nových nástrojov medzinárodného rodinného práva, ktoré si vyžiadali vznik ústredného administratívneho orgánu.

V súčasnosti je týmto ústredným orgánom ICACU, ktorého pôsobenie som opísal vyššie. Okrem uplatňovania dohovoru z roku 1980 je ICACU rovnako zodpovedné za uplatňovanie európskeho dohovoru, nariadenia Brusel II bis a dohovoru o ochrane dieťaťa z roku 1996.

Rovnako vysoké súdne štandardy boli stanovené sústredením právomocí v tejto oblasti do pôsobnosti senátu vyššieho súdu pre rodinné záležitosti, v ktorom pôsobí len sedemnást' sudcov vykonávajúcich túto náročnú úlohu. Oporu nachádzajú v špeciálnom poriadku súdu, ktorý bol vypracovaný tak, aby zabezpečil urýchlené a promptné vybavenie žiadostí predložených podľa dohovoru o únosoch detí z roku 1980. Ďalšiu oporu v ich práci predstavujú vysoko špecializovaní profesionálni pracovníci. Ide o právnikov, ktorí sa v podstate nezaoberajú ničím iným ako cezhraničnými prípadmi medzinárodnoprávnej ochrany detí; podobne úzku špecializáciu majú aj nižší advokáti a členovia Kráľovnej rady (*Queen's Counsel*). Preto sa domnievam, že môžeme oprávnene tvrdiť, že Anglicko a Wales stanovili zlatý štandard týkajúci sa prípravy a vedenia súdnych konaní vo veciach žiadostí o návrat dieťaťa predložených podľa dohovoru z roku 1980.

V Anglicku okrem toho pôsobí zrejme najrenomovanejšia mimovládna organizácia zaoberajúca sa medzinárodnými únosmi detí, konkrétne charitatívna organizácia Reunite. Reunite si dala vypracovať niekoľko štúdií od profesorky Marilyn Freeman z Londýnskej univerzity. Pravdepodobne najznámejšou akademickou autoritou v tejto oblasti je profesor Peter McEleavey z univerzity v Dundee. Jeho práce týkajúce sa dohovoru boli knižne publikované vydavateľstvom Oxford University Press v roku 1999. Nedávno vyšlo už druhé vydanie jeho publikácie. Ďalším významným akademikom na sever od hraníc, ktorý sa zaoberá medzinárodným rodinným právom, je profesor Paul Beaumont, ktorého odborné znalosti často využíva aj britská vláda. Samozrejme, najvyššou akademickou kapacitou je profesor Nigel Lowe z univerzity v Cardiffe, spoluautor poprednej práce zaoberajúcej sa medzinárodným pohybom detí, ktorého odbornosť využíva Stále byro pri príprave štatistických štúdií o fungovaní a uplatňovaní dohovoru pred každým zasadnutím osobitnej komisie.

Vyššie uvedené predstavuje len stručný prehľad, pretože predmetnej problematike som sa dôkladnejšie venoval v prvej z týchto troch prác, nazvanej Občianskoprávne aspekty medzinárodných únosov detí - haagsky dohovor z 25. októbra 1980.